

December 2021

Kulturhuset, Bredgade 4, 8870 Langå.

Postadresse: Poul Lund Pedersen, Parkvej 11, 8870 Langå.

Museets hjemmeside: www.museumilangaa.dk

Mailadresse.: pouloglilli@gmail.com

eller roarolesen@mail.dk

Kontakt: Poul Lund Pedersen tlf. 30307276

eller Roar Skov Olesen tlf. 21440296

Åbningstider:

Mandage i lige uger fra kl. 13.00 til 15.30

Torsdage i alle uger fra kl. 14.30 til 17.30

Du er altid velkommen til at kigge ind.

Kære medlemmer af museet.

Vi har ligesom alle andre været berørt af Corona restriktioner med alt, hvad det fører med sig. Kulturhuset og dermed også Museet har i en periode været helt lukket. Omsider blev det i sommer muligt at åbne igen, men nu er vi snart tilbage til restriktionerne som før. Det har naturligvis påvirket vores og det øvrige Kulturhus aktiviteter, der kommer ikke så mange besøgende, og vi får heller ikke så mange ting indleveret. Til gengæld får vi lidt mere fra hånden med det efterslæb, vi har med at få registreret de mange genstande, vi i tidens løb har fået, og som tidligere blev registreret i hånden uden foto, men med en udførlig beskrivelse. Udviklingen inden for IT har gjort tingene meget nemmere, men der er meget, der skal opdateres og overføres, det har vi så lidt bedre tid til. Vi har da heldigvis stadig nogle, som kommer og besøger os, og det sætter vi stor pris på. For nylig havde vi besøg af efterkommere af Carl Martens, lokal el-pioner. De havde taget turen helt fra Dragør og Viborg, og det er altid ekstra spændende, når vi får besøg af gæster, der er tæt på de fortællinger, vi forsøger at bevare. Ofte får vi nye oplysninger, og det var også tilfældet ved dette besøg, så vi vil gerne bruge dette blad til at genopfriske noget af historien om Carl Martens.

Carl Christian Martens var ikke en Hr. hvem som helst, hvilket bl.a. kan ses af hans "opfindelser", der er at finde på flere museer, som Teknisk Museum og EL Museet i Tange, foruden i undervisningen på skoler. Han gjorde et stort arbejde for at udbrede kendskabet til elektricitet og indførelse af dette, ligesom han opfandt og udviklede et stort antal elværker, apparater, dynamoer og mange andre ting, der kunne relatere til elektricitet.

Carl Martens blev kendt både herhjemme og i udlandet og blev kendt som en af datidens store pionerer på sit felt.

(Fotografens navn "Nissen", er jo velkendt i Langå, vi kender ikke sammenhængen, men vil gerne vide det.)

Carl Christian Martens, blev egentlig født i Lerbjerg den 4.10.1866 som den sidste i en søskendeflok på 6, men forældrene Hans Jochim Martens og Ane Jensine Vater flyttede kort efter Carl blev født til Dagsvad, hvor de overtog en lille ejendom skråt overfor mejeriet. Familien ernærede sig ved uldspinderi, og der var i Dagsvad mulighed for at bruge vand fra Elbækken i arbejdet. Carl Christian blev i øvrigt boende på ejendommen, som han senere indrettede til værksted og fabrik, hele sit liv.

I sine erindringer fortæller C.C.Martens, at han som syvårig kom i skole i Grensten. Han måtte gå de 3 km. hver vej til og fra skole og kunne ikke nå hjem til frokost. Carl brugte derfor frokostpausen i skolens bibliotek, som bestod af en snes gamle bøger. En af bøgerne havde artikler om Astronomi og Elektricitet, hvilket gav ham lysten til at læse om disse ting. Når Carl kom hjem fra skole, måtte han som de øvrige søskende hjælpe til i marken og uldspinderiet, hvor arbejdsdagen først sluttede hen på aftenen.

En dag kom en ældre bror hjem og viste Carl en "Elektricermaskine", et induktionsapparat, og Carl fik lejlighed til at føle elektrisk strøm, og hans fremtid var besejlet, og han kom til Århus på Teknisk Skole. Carl begyndte at eksperimentere med finmekanik og elektricitet, han kom i 1880 i lære som finmekaniker i Århus.

Senere kom Carl tilbage til Dagsvad, hvor han overtog ejendommen og uldspinderiet. Han fortsatte sine eksperimenter med elektricitet, selvom det af mange blev betegnet som tosseri, narreværk og legetøj. Man må huske på, at det på den tid var helt ukendt for de fleste.

I 1898 installerede Carl Martens elektrisk lys på Dagsvad Mejeri, angiveligt uden betaling, som blev det første mejeri med elektrisk lys, senere fulgte mange flere mejerier. På Dagsvad Mejeri var der en ung "mejerske" Mariane Knudsen, født 1868 i Mejrup sogn, Ringkøbing Amt, og Carl Martens og Mariane Knudsen blev samme år gift i Øster Velling kirke. De flytter sammen på ejendommen i Dagsvad, hvor de bor sammen med Carls forældre, faderen dør i år 1900, og moderen Ane Jensine bliver boende på aftægt til sin død i 1912.

Carl Martens havde i 1882 oprettet "C.Martens Elektroniske Etablissement" i det gamle uldspinderi, hvor det beskæftigede 6 medarbejdere, indtil det ophørte omkring 1930.

Fabrikken i Dagsvad, der blev kendt over hele verden og som fremstillede store nye opfindelser, blandt andet den første danske elektromotor. Carl Martens fremstillede også det første danske røntgenbillede, som i øvrigt var af hans hustru Marianes ene hånd.

Fabrikken blev kendt som en pioner på området og fik henvendelser fra Sibirien til Australien. Et anlæg fra Carl Martens blev opstillet i Buenos Aires og herhjemme blev den første eldrevne maskine til landbruget drevet af en motor fra Carl Martens og han blev af nogle sammenlignet med og kaldt vores hjemlige Nicola Tesla. Tesla var Serbisk-Amerikansk fysiker, opfinder og videnskabsmand og meget anerkendt i slutningen af 1800 tallet, og den som den i dag så kendte el-bil er opkaldt efter.

Carl Marten var ikke kun kendt i udlandet, han lagde også et stort arbejde i det lokale foreningsliv i Langå. Ifølge en tidligere nabo Kaj Mindal, havde Carl også i årene op til krigen også en benzintank i Dagsvad, ligesom han foretog reparationer på biler, hvis der var fejl på de elektriske dele.

C. MARTENS,

ELEKTROTEKNISK ETABLISSEMENT,

LANGAA.

Anbefalinger.

Hr. Fabrikant C. Martens, Langaa, der leverede den elektriske Belysning paa Skovbakken ved Randers ved det store nordiske Afholdsstævne den 2den August 1896, meddeles herved Hovedkomitéens og Festudvalgets bedste anbefaling, idet Lysstyrken var ganske fortrinlig, ligesom Buelamperne brændte fuldstændig roligt.

Man kan derfor, samtidig med at bringe Hr. Martens en Tak for udvist Dygtighed, trygt anbefale ham til andre, der ville benytte ham ved lignende Lejligheder.

For Festudvalget:

J. Nielsen.

Paa Hovedkomitéens Vegne:

Lavrids Jørgensen,
Redaktor.

Randers, den 24de August 1896.

Hr. Elektriker C. Martens, Langaa, har i vore Trykkerilokaler og Kontorer installeret et elektrisk Lysanlæg, og vi kunne kun udtale vor fuldkomne Tilfredshed med Anlægget.

Vi anbefale Hr. Martens til enhver, der ønsker Lysanlæg udførte, som en dygtig Mand i sit Fag.

Kolding, den 30te April 1897.

Aktieselskabet

S. W. Bruuns Fabrikers Trykkerier.

Thisted, den 1. August 1898.

Hr. Fabrikant C. Martens, Langaa.

Paa Komitéens Vegne for den her i Byen nylig afholdte Amsudstilling er det mig en Fornøjelse at udtale vor bedste Anerkendelse af det af Dem leverede elektriske Lys-

Carl Martens gjorde meget for at udbrede kendskabet til elektricitet, og han drog rundt i landet med sit "Ambulante El-værk". Herover anbefaling fra afholdsforeningen, der afholdt "Det store Nordiske afholdsstævne" på restaurant Skovbakken i Randers i 1896, hvor Carl Martens til lejligheden havde opstillet elektrisk lys med nogle buelamper. Det fortælles, at han havde lovet komitéen 50 kr. for hver gang buelamperne blinkede, men det gav ingen penge i kassen, for som komitéen skriver, så var "lysstyrken ganske fortrinlig, ligesom buelamperne brændte fuldstændigt roligt".

Fabrikken og hjemmet i Dagsvad 1940.

AKTIESELSKABET
WILH. SONESSON & Co. K/P

København K. 3/12 1919.

(COPENHAGEN)

Hr. C. Martens, Elektroteknisk Fabrik,

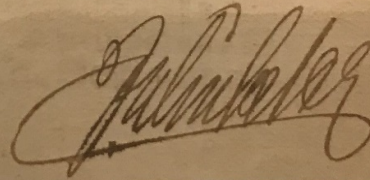
L a n g a a .

Forespørgsel No. 5454.

En af vore Kunder har Brug for en elektr. Haandboremaskine for indtil 13 m/m Huller, 35 Volt, i hvilken Anledning vi udbeder os Deres ærede Offer- te med korteste Leveringstid; en Illustration var ogsaa ønskelig.

I Haab om at høre fra Dem pr omgaaende tegne- med Højagtelse

W. Son. S. S. S. S. S.

Forespørgsel fra 1919 til C. Martens elektroniske fabrik på fremstilling af en el-boremaskine.

Carl Martens fortsatte sit virke for at fremme udbredelsen af elektricitet i landet. Den 18. maj 1909 deltog han som udstiller på "Landsudstillingen i Århus". Udstillingen blev afholdt ved Tangkrogen og blev åbnet af Kong Frederik den 8. og Dronning Louise. Det var en industri-, håndværker og kulturudstilling, hvor det blev vist det ypperste af, hvad man kunne præstere indenfor disse felter. Der var i alt 1850 udstillere på udstillingen.

Carl Christian Martens foran huset i Dagsvad sammen med hunden Knold på sin 70 års fødselsdag den 4. oktober 1936.

Carl Martens fortsatte sit virke indtil sin død i 1950, han blev 84 år og ligger begravet på kirkegården i Øster Velling.

Mariane Martens døde i 1953 og blev ligeledes begravet i Øster Velling, ejendommen i Dagsvad blev herefter solgt.

Carl og Mariane Martens fik 6 børn, 3 piger, hvoraf 1 døde som barn og 3 drenge. Alle tre drenge fortsatte i faderens fodspor og blev elektrikere.

Hans Kristian Martens blev elektriker i Laurbjerg, Martin Frederik Martens i Ålum og Otto Emil Martens i Langå.

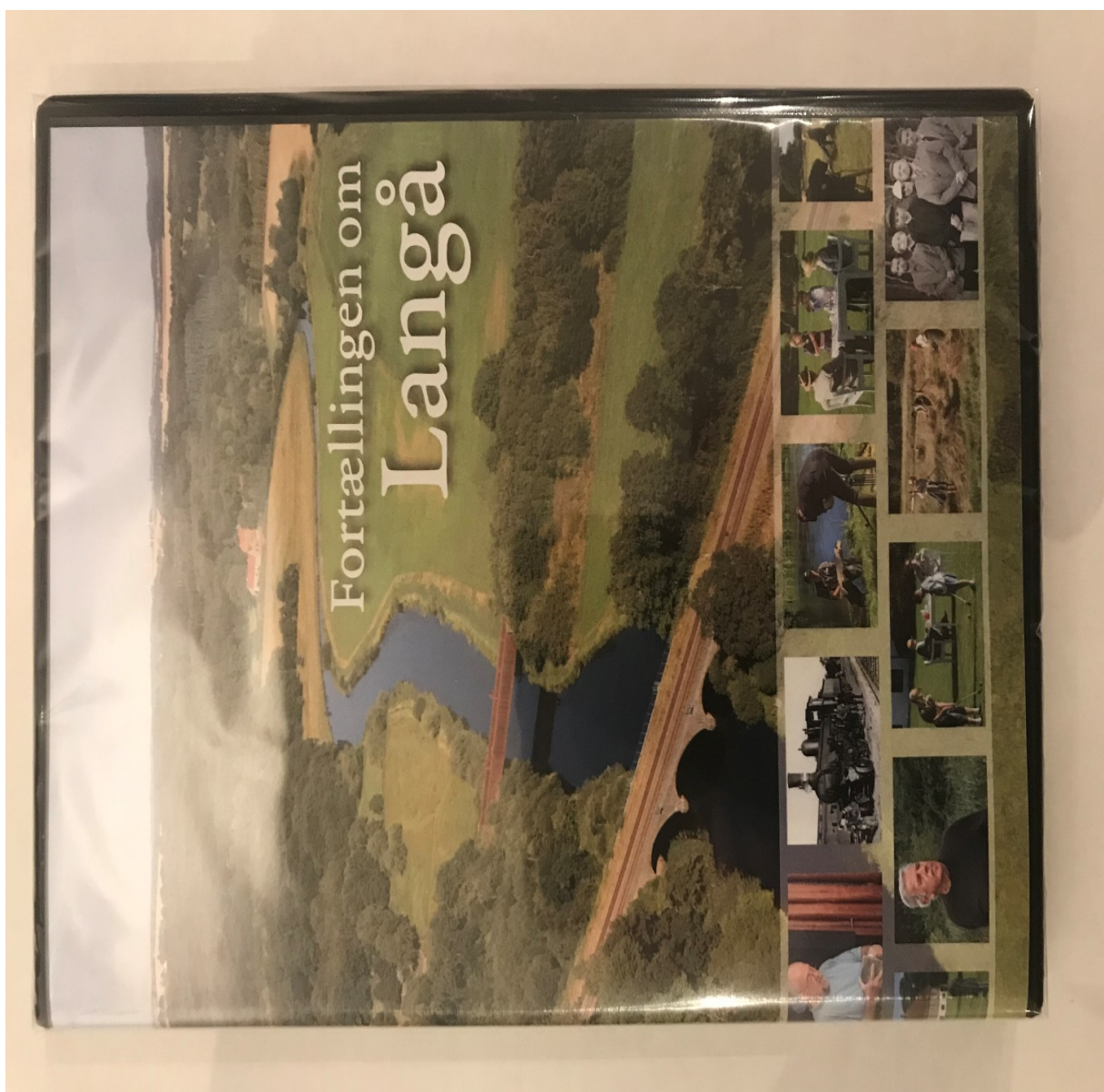

Dette fine apparat er egentlig en meget tidlig lysreklame. Inde i glasrøret er der yderligere et glasrør, der er bukket, så det danner teksten C. Martens, og det inderste rør har kunnet tændes som en elektrisk lysreklame. Museet har fået det for nogle år siden af et familiemedlem til Carl Martens, som er bosat i USA. Lysreklamen blev sendt til os fra Prescott i Arisona og nåede velbeholdent frem, selvom det er skrøbeligt. Vi havde egentlig en forhåbning om, at vi kunne få det til at lyse igen, men er bange for at vil forvolde skade på lyskilden, så foreløbig kan man se det uden lys og meget mere om Carl Martens i udstillingen.

Museet modtager heldigvis stadig mange "nye" gamle genstande til vores udstilling. Noget af det, der jævnligt dukker op, er ting fra Richard Nissens produktion, senest har vi fået disse sæt med salt- og peberkværne. Når man tænker på, hvor meget der blev produceret i de mange år fabrikken fremstillede brugskunst, må vi formode, at det vil fortsætte i mange år fremover.

Vi modtager i tiden meget gammelt børnelegetøj, dukker og dyr m.v., både købte og hjemmefremstillede. Det har vi gjort et par år nu, foruden gamle vugger og børnesenge, så vi overvejer om det efterhånden er nok til en udstilling. Vi har jo et rum, der bruges til skiftende udstillinger, ellers er vi gerne modtagere af flere effekter.

Vi har et begrænset antal af DVD filmen "Fortællingen om Langå" til salg. Filmen er produceret i 2021, efter ide af Elsebeth Hvass og med bl.a. Henning Johansen, som gennemgående fortæller. Filmen koster 100 kr., og vi hjælper gerne med levering eller forsendelse. Så hvis I mangler en mandelgave eller værtindegave, er her glimrende ide.

GLÆDELIG JUL OG GODT NYTÅR.